

ISTIRAP ALEVLERİ ARASINDA BİR ŞAİR: FEVZİ EL-MA'LÛF*

*Necmi KÜÇÜK*****Öz**

Mehcer edebiyatının önde gelen şairlerinden biri olan Fevzî el-Ma'lûf, henüz on dört yaşındayken şiir yazmaya başlamıştır. İlk şiir denemeleri istenen düzeyde olmasa da onun ilerde iyi bir şair olacağına göstergesi olmuştur. Edebiyat çevrelerinde büyük beğeniyle okunan ve Doğu ile Batı kültürünü mecz ettiği şiirlerini ise Brezilya'da kaleme almıştır. Bu sayede büyük bir şöhrete kavuşmuş, ancak ne şöhreti ne de maddi zenginliği onu mutlu edebilmiştir. Ruhunu saran kasvet onu zaman zaman umutsuzluğun karanlığına yaklaştırmış ve bu durum şiirlerine de yansımıştır. Ölmeden önce kaleme aldığı ve tamamlamaya ömrünün vefa etmediği Şu'letu'l-'Azâb (Istirap Alevi) adlı altı bölümden oluşan uzun şiiri, şairin hayata bakışını ve haleti ruhiyesini yansıtmaktadır. Bu çalışmamızda Fevzî el-Ma'lûf'un hayatı, edebi kişiliği ele alınacak ve Şu'letu'l-'Azâb adlı uzun şiiri içerik bakımından tahlil edilecektir.

Anahtar kelimeler: *Mehcer Edebiyatı, Fevzî el-Ma'lûf, Edebi Kişiliği, Şu'letu'l-'Azâb*

A POET IN THE FLAMES OF TORMENT: FAWZİ AL-MA'LÛF

Abstract

Fawzî al-Ma'lûf, one of the leading poets of Mahjar literature, began writing poetry at the age of fourteen. Although his first attempts at poetry were not at the desired level, they were an indication that he would be a good poet in the future. He wrote his poems, which were highly appreciated in literary circles and in which he combined Eastern and Western culture, in Brazil. In this way, he gained great fame, but neither his fame nor his material wealth could make him happy. The gloom that enveloped his soul brought him closer to the darkness of despair from time to time and this situation was reflected in his poems. His six-part long poem Shu'let al-'Azâb (The Flame of Suffering), which he wrote before his death, reflects the poet's view of life and his state of mind. In this study, we will discuss the life and literary personality of al-Fawzî al-Ma'lûf and analyse his long poem Shu'let al-'Azâb in terms of its content.

Key words: *Mahjar literature, Fawzî al-Ma'lûf, Literary Personality, Shu'let al-'Azâb*

* Araştırma makalesi/Research article.

** Öğr. Gör. Dr., İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Arap Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, e-posta: necmi.kucuk@istanbul.edu.tr, ORCID: 0000-0001-9507-2426.

Giriş

Sözlükte "göç edilen yer" manasına gelen mehcer, başta Lübnan olmak üzere Suriye, Filistin ve Ürdün'den göç eden Araplar'ın Kuzey ve Güney Amerika'da ikamet ettikleri yerlere verilen addır. Mehcer edebiyatı (edebu'l-mehcer), Araplar'ın Amerika Kıtası'nda temsil ettikleri Arap edebiyatı için kullanılan bir tabir olmuştur.¹

XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Orta Doğu'da artan siyasi istikrarsızlık ekonomik sıkıntıları da beraberinde getirmiştir. Napolyon'un Mısır seferinin akabinde Batı kültürüyle başlayan temas, Beyrut'ta Amerikan Üniversitesi'nin kurulması ve bölgede yürütülen misyonerlik faaliyetlerine bağlı olarak giderek artmış ve rüyalar ülkesi Amerika ve Batı insanların gitmeyi şiddetle arzuladıkları ülkeler haline gelmiştir.² Bu gelişmeler neticesinde Orta Doğu'dan ilk göç 1854 yılında Kuzey Amerika'ya yapılmıştır. 1860 yılında Lübnan'da başlayıp akabinde Suriye'ye yayılan Marûnî-Dürzî çatışmalarının etkisiyle göç hareketi iyice hızlanmış, 1899-1910 arasında Amerika Kıtası'na ulaşan Arap göçmenlerin sayısı 60.000'e ulaşmıştır.³ Bu göçmenlerden bir kısmı idarenin baskılarından kaçmak, bir kısmı yeni bir geçim kaynağı aramak, bir kısmı da her iki sebepten ötürü ülkelerini terk etmiştir. Yine bu göçmenler arasında yürekleri özgürlük özlemiyle, zihinleri parlak fikirler ve verimli hayallerle dolu, adaletsizliğin ve yokluğun esiri olarak yaşamak istemeyen, daha özgür bir ortam ve daha müreffeh bir yaşam arayışıyla yola çıkan bir grup eğitilmiş genç adam da yer almıştır.⁴

Edip ve yazarların bir kısmı Amerika Birleşik Devletleri'ne, bir kısmıysa Güney Amerika'ya, özellikle Brezilya'ya göç etmiştir. Böylece Amerika Kıtası'nda, her birinin bir kısmı asil, bir kısmı sonradan edinilmiş, bazen diğerinin özellik ve nitelikleriyle örtüşen bazen de farklılık gösteren, kendine has özellik ve nitelikleri olan iki grup ortaya çıkmıştır. XX. başlarından itibaren eşzamanlı olarak ya da birbirine çok yakın bir dönemde ortaya çıkan ve özellikle Birinci Dünya Savaşı'ndan itibaren daha görünür hâle gelen bu iki grup, Mehcer edebiyatı ekolünün oluşumuna katkıda bulunmuş, derin izler bırakmıştır.⁵

Bu derneklerin ilki Kuzey Amerika'da mukim bazı Lübnanlı ve Suriyeli edebiyatçıların 1920 yılında kurdukları er-Râbitatu'l-Kalemiyye (Kalem Birliği)'dir. Bu

¹ Hüseyin Yazıcı, "Mehcer Edebiyatı", **DİA**, C, XXVIII, s.364 -367.

² Ömer İshakoğlu, "Arap Göç Edebiyatı Endülüs Grubu Şairlerinde Vatan Özlemi", **İ.Ü. Şarkiyat Mecmuası**, Sayı 23, 2013, s.54-64.

³ Hüseyin Yazıcı, **a.g.m.**

⁴ İ'sâ en-Nâ'ûrî, **Edebu'l-Mehcer**, 3. Baskı, Dâru'l-Ma'ârif, Mısır, 1966, s. 17.

⁵ **A.y.**

derneğin ilkelerini kaleme alan Cibran Halil Cibran, derneğin logosunu da tasarlamış ve logoya "*Allah'ın tahtının altında anahtarları şairlerin dilleri olan hazineler vardır*" ifadesini yerleştirmiştir.⁶ Böylece Arap edebiyatında düşünce ve ifade bakımından kendine has üslubu olan edebiyatçıları aynı çatı altında toplayabilen ilk düzenli ekol olan Kalem Birliği'nin kuruluşu tamamlanmıştır.⁷ Kalem Birliği, Arap şiirinin modern bir çehre kazanmasında son derece etkili olmuştur. Klasik şiir taraftarlarının şiddetli eleştirilerine de maruz kalmış olmasına rağmen azim ve kararlılıkla yoluna devam etmiştir.⁸

1931 yılında Kalem Birliği'nin dağılmasından sonra 1933 yılında Brezilya'nın Sao Paulo kentinde el-Usbetu'l-Endulusiyye (Endülüs Grubu) kurulmuş ve başına oy birliğiyle Mişel Ma'lûf getirilmiştir.⁹ Nesirden ziyade şiirle öne çıkan Endülüs Grubu edebiyatçıları milliyetçi, duygusal, mitolojik ve sosyal mevzularda şiirler kaleme almışlardır.¹⁰ Geçmişle bağları koparmamaya özen göstererek Arap edebiyatına, özellikle de şiire yenilikler kazandırmayı hedefleyen Endülüs Grubu, 1941 yılında Brezilya Cumhurbaşkanı kapatma emrini verinceye kadar faaliyetlerini sürdürmüştür.¹¹

Mehcer edebiyatının genç şairi Fevzî el-Ma'lûf da kaleme aldığı uzun şiirleriyle Arap edebiyatında derin izler bırakmıştır. 218 beyit ve on dört bölümden oluşan *Alâ Bisâti'r-Rih* (Uçan Halı Üzerinde) adlı uzun şiirinin, Türkçe dâhil¹² pek çok dile çevirisi yapılmıştır. 84 beyitten oluşan ve şairin içinde bulunduğu psikolojik durumu ve hayata bakışını çarpıcı bir şekilde ortaya koyan ikinci uzun şiiri *Şu'letu'l-azâb* (Istrap Alevi)'in da edebiyat çevrelerinin istifadesine sunulmasıyla birlikte önemli bir eksikliğin giderileceği düşünülmüştür. Dört bölümden oluşan bu çalışmada Fevzî el-Ma'lûf'un hayatı, edebi kişiliği, Arap edebiyatındaki yeri ve *Şu'letu'l-azâb* adlı şiiri ele alınmıştır. Şiirin uzun olması sebebiyle çevirisi yapılmamış sadece içerik yönünden tahlil edilmesiyle iktifa edilmiştir.

1.Fevzî el-Ma'lûf'un Hayatı

Fevzî el-Ma'lûf, 21 Mayıs 1899 tarihinde Lübnan'ın Bakâ vadisinde yer alan ve nüfusunun tamamına yakını Hristiyanlardan oluşan Zahle kasabasında, 'Îsâ İskender el-

⁶ Sâbir 'Abdu'dâiyim, **Edebu'l-Mehcer**, 1.Baskı, Dâru'l-Ma'ârif, Kahire, 1993, s. 20.

⁷ Sâlih er-Râsûkî, **eş-Şâ'iru'l-Karevî**, Dâru'n-Nefis, Beyrut, 1992, s. 18.

⁸ 'Abdu'dâiyim, **a.g.e.**, s. 18.

⁹ Hüseyin Yazıcı, **Göç Edebiyatı, doğuyu batıya taşıyanlar**, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2003, s.113.

¹⁰ Corc Saydah, **Edebunâ ve Udebâunâ fi'l-Mehâciri'l-Amrikiyye**, 4. Baskı, Mektebetu's-Sâih, Trablus, 1999, s. 51.

¹¹ Yazıcı, **a.g.e.**, s. 115.

¹² Türkçe tercümesi ve tahlili için bkz. Necmi Küçük, **,Gökyüzünde Bir Kral, Göç Edebiyatı ve Fevzî Ma'lûf Örneği**, Temmuz Yayınları, İstanbul, 2020.

Ma'lûf (1869-1956) ve 'Affe İbrâhim el-Ma'lûf çiftinin altıncı çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Dar bir vadide yer alan Zahle kasabasının manzarasını ortasından geçen Birdavni nehri tamamlamaktadır. Bu vadi ve nehir ögeleri bilahare Ma'lûfun şiirlerinde yerel renkler olarak yer almıştır.¹³

Üç yaşlarında iken okuma yazma öğrenmiş ve ilköğrenimine Zahle'de bulunan el-Medrestu's-Şarkiyye'de başlamıştır.¹⁴ 1909'dan 1913'e kadar el-Medrestu's-Şarkiyye' ye devam eden Ma'lûf, kendi anılarında belirttiği gibi, ilk şiir denemelerine burada arkadaşlarına kısa şiirler yazarak başlamıştır. Ne var ki şairin o zaman yazdığı şiirlerden pek azı günümüze ulaşmıştır. Birinci Dünya Savaşı'nın çıkması üzerine Beyrut'ta sadece yedi ay devam edebildiği el-Medrestu'l-fîre eğitime ara vermiş ve Fevzî el-Ma'lûf da Zahle'ye geri dönmek zorunda kalmıştır. Burada babasının zengin kütüphanesinden istifade ederek hem Fransız edebiyatı hakkındaki malumatını genişletmiş hem de Arap edebiyatı konusunda bir hayli mesafe kat etmiştir. Dolayısıyla Ma'lûf'un şiirlerinde Fransızcanın etkisinden bahsedilse de önceliğin Arap edebiyatı geleneğinde olduğunun unutulmaması gerekmektedir. Henüz 16 yaşındayken Fransızcadan çevirdiği Fransız roman ve öykü yazarı Jean- Pierre Claris de Florian'ın (1756-1795) *Gonzolve de Cordoue* (Kurtubalı Gonzalez) adlı romanından esinlenerek *İbn Hâmid ev Sukûtu Granâda* (İbn Hamid Ya da Granada'nın Düşüşü) adında bir drama kaleme almıştır. Keza kısa romanları *Kevser'in Kıyısında* ve *Selmâ'* yı da 1915 yılında yazmıştır.¹⁵

1918 yılında Şam'da Dâru'l-Mu'allimîn'de (Öğretmen Okulu) ders veren babası tarafından Şam'a getirilen Fevzî el-Ma'lûf, burada önce Öğretmen Okulu'na müdür, ardından Arap Tıp Enstitüsü'ne sekreter olarak tayin edilmiştir. Edebiyat çevrelerinde ünü giderek yayılmış ve gazeteler yazılarını yayınlamaya başlamışlardı.¹⁶ Ne var ki ay sonunu zor getirdiği mütevazı maaşı, kötü ekonomik şartlar ve Şam'da karşılaştığı milliyetçi çevre, onu önemli bir karar almaya mecbur bırakmış ve 17 Eylül 1921 tarihinde Brezilya'ya, ipek ticaretiyle uğraşan dayısı Georg el-Ma'lûf'un yanına gitmek üzere ülkesinden ayrılmıştır.¹⁷ Brezilya'nın Sao Paulo şehrine gelen Ma'lûf, burada ticaret ve sanayiye yönelmiştir ki bu da onun kısa sürede zengin olmasını sağlamıştır. Fakat zenginliği onu şiir yazmaktan ve edebiyattan alıkoymamıştır. Harikulade şiirler yazmaya devam etmiş ve böylece hem

¹³ Anna Ayşe Akasoy, *Arabische Romantik im Exiel*, Reichert Verlag Wiesbaden, 2002, 14.

¹⁴ Yazıcı, *a.g.e.*, s.283.

¹⁵ Akasoy, *a.g.e.*, s.14, 15.

¹⁶ Hannâ el-Fâhûrî, *el-Câmi'u fi Târîhi'l-Edebi'l-'Arabî*, Dâru'l-Cil, Beyrut, 1986, C. II., s.540.

¹⁷ Akasoy, *a.y.*

Araplar hem de Brezilyalılar arasında büyük bir şöhret elde etmiştir.¹⁸ Suriye ve Arap gençlerini birbirine yakınlaştırmak gayesiyle 1922 yılında Sao Paulo'da el-Muntedâ ez-Zahlî (Zahle Kulübü)'yi kurmuştur.¹⁹ Bu kulübü harika edebi eserleriyle, hitabeti ve oyunculuğuyla beslemeyi sürdürmüştür. Burada sahneye konan eserlerinden biri olan *İbn Hâmid Ya da Granada'nın Düşüşü* adlı tiyatro oyunu, daha sonra *el-'Usbe* dergisi yayınları arasında yer almış ve Lübnan'da defalarca basılmıştır.²⁰

1929 yılının sonlarına doğru amansız bir hastalığa yakalanan şair, Rio de Jenerio'daki mağazasını tefiş ettiği sırada sancılanmış ve İngiliz hastanesine kaldırılmıştır.²¹ Brezilya'ya göç etmeden önce günlüğüne *"Baharın kucağında Mayıs ayında doğdum. Yeryüzü içindekilerle birlikte civil civil gülümsemekteyken ben, onun üzerinde iki büklüm, alnım çatık vaziyeteydim. Gülümsemelerin muhitinde asık çehrenin ne işi var! Bu yüzden dileğim, ölüm geldiğinde beni Sonbaharın kucağında, yaprakların sarardığı, güllerin solduğu ve gökyüzünün ağladığı bir zamanda almasıdır. O vakit ölümün eşliğinde ayrılığa üzülmeden belki gülümserim."*²² notunu düşen şair, hastanede kırk sekiz gün kaldıktan sonra, doktorların tüm çabalarına rağmen kurtarılamamış ve 7 Ocak 1930 tarihinde 31 yaşında hayata gözlerini yummuştur.²³ Anısına Zahle'deki el-Münşiye meydanına dikilen bronz büst, 12 Eylül 1937 tarihinde törenle açılmış ve Lübnan Liyakat Nişanı ile taltif edilmiştir.²⁴

2. Kişiliği

O dönem Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Princeton Üniversitesi'nde Şark Tarihi hocası olan Dr. Philip Hittî, Fevzî el-Ma'lûf hakkında şunları söylemiştir:²⁵ *"Son yıllarda tanıştığım gençlerden çok azı -ki beş kitada pek çoğuyla tanıştım- üzerimde Fevzî el-Ma'lûf kadar etki bırakmamıştır. Onunla ilk ve son defa şuuru gibi sıcak, zihni gibi berrak bir günde Brezilya'da bir araya geldim. Üyelerinin yaşça en küçüğü olmasına rağmen bir derneğin başkanı olduğunu gördüm. Hiç okumadığı üniversitenin mezuniyet töreninde kendi yazdığı nefis şiirini okurken dinledim. Yaptığı işin surlarını bana anlatırken ona fabrikasına kadar eşlik ettim. Kahve çiftliklerinde gezinirken ağaçların altında yanına oturdum, sohbet edip nükte yapıyordu. İnsanların onun edebi, ilmi ve ahlaki bakımdan*

¹⁸ en-Nâ'ûrî, **a.g.e.**, s.439.

¹⁹ Yazıcı, **a.g.e.**, s.284.

²⁰ en-Nâ'ûrî, **a.y.**

²¹ el-Fâhûrî, **a.g.e.**, s.541.

²² Saydah, **a.g.e.**, s.348.

²³ en-Nâ'ûrî, **a.g.e.**, s.440.

²⁴ el-Fâhûrî, **a.y.**

²⁵ **A.e.**, s. 541.

seçkin bir kişi olduğunu söylediklerini işittim. Her hâlükârda o iyi ahlaklı, kibar, hoşgörülü, ileri görüşlü, kendisini yetiştiren ve sevdiği Suriye'nin hayrına olan her projeye katkı vermek için devamlı sözde değil özde hazır olan Fevzî'dir. Sözün özü: Fevzî el-Ma'lûf Arap gençliğini en güzel surette temsil ediyordu."

Arapların ve Batıların hayranlığını kazanan bu asil ahlak Fevzî'yi, insanların gençleriyle gurur duyduklarında milletin ve vatanın kendisiyle iftihar edeceği, Araplığın başını dik tutabilecek bir Arap genci modeli haline getirmiştir. Paraya, güzelliğe, gençliğe, güce, refâha ve yaratıcı şairliğe sahip olan ve ayak bastığı her yerde saygı görmeyi ve onurlandırılmayı hak eden bu genç adam, maalesef devamlı içine kapanmış, acı veren derin düşüncelere dalmıştır. Son derece karamsardır ve bu karamsarlığı onun şiirlerinin çoğunu siyaha boyamıştır. O, hayattan ve toplumdan intikam almak istemiş, bu ikisinde ne zerre miktarı hayır, ne de mutlu olunacak bir şey görmüştür.²⁶ Bazı kimseler insanın ancak para, şöhret ve aşkla mutlu olunabileceğini iddia ederlerken o, bu şeyleri kölelik ve sefalet olarak telakki etmiştir. Hürriyet iddiasında olan insanın, yaşamın zorbalık içeren kanunlarının, mahkemelerin, ruhsuz şehirlerin, parasının, isminin ve cismimin kölesi olduğunu; prangalarını parçalamaya güç yetiremediği köleliğin karanlığında yalpaladığını söylemiş,²⁷ kendisini de bu köle zümresinden ayrı tutmamıştır.²⁸

Ben, hayatın ve ölümün kölesiyim,

Zoraki yürüyorum beşikten mezara

Köleyim, satırlarını güçlülerin yazdığı,

Adil olmaktan uzak, zorba kanunlara.

Onca çaba sonunda elde ettiğim,

Ağırlığını taşıyamadığım servetimin,

Paramın kölesiyim.

Yeniden dirilmesi ve ebedi olmasına tamah ederek,

Ruhumu ve bedenimi erittiğim isminin kölesiyim.

Alevli ateşiyle bağrımı dağlayan,

²⁶ en-Nâ'ûrî, a.g.e., s. 440.

²⁷ el- Bedvî el-Mülessim, Şâi'ru't-Tayyâre Fevzî el-Ma'lâf, Dâru'l-Ma'ârif, Mısır, Ty. s..46, 66.

²⁸ Fevzî el-Ma'lûf, Alâ Bisâti'r-Rîh, Muessesetu Hindâvî, Kahire, 2012, s.10, 11.

*Kalbime yerleştirdiğim aşkımın kölesiyim.*²⁹

Dünyanın ihtişamı içinde yaşamak onun ruhunun susuzluğunu gidermemiş, aksine susuzluk hissini artırmıştır.³⁰ İnsanlar yirminci yüzyılı bilimin ve şeytani icatların ilerlediği bir medeniyet çağı olarak nitelerken Fevzî, bu sahte ilerleme ve icatları savaşları körükleyen ve halkları imha eden malzeme ve mühimmatlar olarak görmüştür.³¹

Fevzî el-Ma'lûfun dünyasını kuşatan bu melankoli derinleşmiş ve insan varlığında sadece kötülüğü, evrende ise ruhları kasvetle dolduran şeyleri gören bir felsefeye dönüşmüştür. Hayat ölümle başlamakta ve ölümle sona ermektedir, nitekim ölüme en fazla benzeyen şey doğumdur. Ölüm iniltisiyle başlamakta ve yok oluşun feryadıyla sona ermektedir. İşte böyle, hayat, halkalarını acı ve ıstırapın oluşturduğu bir elemeler silsilesidir.³²

Şüphesiz ki Ma'lûf, bu teorisinde Ebu'l-'Alâ el-Ma'arrî den³³ ve zamanında dünyada yaygın olan romantizm akımından, özellikle Fransa romantizminden etkilenmiştir.³⁴ Dolayısıyla ona göre yaşam, lezzetleri ve zahmetleri tartıldığında baştan kaybedilmiş bir anlaşmadır.³⁵

3. Arap Edebiyatındaki Yeri

Güney Mehcer edebiyatının önde gelen isimlerinden biri olan Fevzî el-Ma'lûf, daha ziyade şairliğiyle bilinmektedir. Son derece hızlı bir şekilde başladığı şiir kariyerinde sevgi, tabiat, vatan, milliyetçilik ve özlem gibi pek çok konuyu ele almıştır.³⁶ Eserlerinde kısmen Batı'daki romantizm geleneğinin motiflerini takip etmiştir.³⁷ Kaleme aldığı uzun şiirlerle temayüz etmiş, eserlerinde edebî sanatları ustaca kullanması, ifade ve kelime örgüsündeki üstün kabiliyetiyle büyük bir sanatkâr olduğunu göstermiştir. Kısacık ömrüne,

²⁹ Küçük, **a.g.e.**, s.175, 176. h

³⁰ Saydah, **a.g.e.**, s.347.

³¹ el-Mülessim, **a.g.e.**, s. 47.

³² el-Fâhürî, **a.g.e.**, s.544.

³³ Meşhur Arap Filozof ve Şairi Ebu'l-Alâ Ahmed b. Abdullah b. Süleymân el-Ma'arrî, 25 Aralık 973 tarihinde Halep'le Humus arasında bulunan Ma'arretunnu'mân'da doğmuştur. Bilginin kaynağı ve değeri konusunda koyu bir rasyonalist olan Ebu'l-Alâ, duyu bilgisinin insana zan ve şüpheden başka bir şey kazandırmadığını savunmuştur. Geleneklere, fakih, muhaddis, tarihçi ve kelâmcı gibi din otoritelerinin ileri sürdükleri şeylere itibar etmez, haşır, cennet, cehennem, ceza, mükâfat ve hac gibi büyük çoğunluğun tartışmasız kabul ettiği meseleleri tartışmıştır. Ebu'l-Alâ el-Ma'arrî, 1057 yılında doğduğu yer olan Ma'arretunnu'man' da vefat etmiştir. (Bkz. Sahbân Halîfât, "Ebu'l-Alâ el-Ma'arrî", **DİA**, C.X, s. 287-291) h

³⁴ **A.y.**

³⁵ el-Ma'lûf, **Dîvân-ı Fevzî el-Ma'lûf**, Müessesetu Hindâvî, Kahire, 2012, s. 47.

³⁶ Yazıcı, **a.g.e.**, s.285.

³⁷ Akasoy, **a.g.e.**, s.208.

aşk hayatında yaşadığı hayal kırıklıklarına, ruhen ve bedenen yaşadığı büyük travmalara rağmen geride önemli eserler bırakmıştır.³⁸

Şiirini her bakımdan inceleyen edebiyat eleştirmenleri şiirindeki yenilikler, üslup, anlam bütünlüğü ve büyüleyici sözler karşısında Fevzî'nin Arap şiirine Allah'ın bir hediyesi olduğunu, üslubunun modern şiire yeni bir istikamet kazandırdığını, şiire yenilik ve yücelik damgasını vurduğunu ifade etmişlerdir.³⁹ Nitekim İspanyol şairlerinin piri olan Francisco Villaespasa, şairin İspanyolcaya çevirdiği *'Alâ Bisâti'r-Rîh* (Uçan Halı Üzerinde) adlı şiirine yazdığı mukaddimede onu şöyle vafsetmiştir: *"Bu yeni edebi hezeyanın kulakları sağır eden yaygarasının ortasında, Doğu'dan melodik bir ses yükselir, bu geveze gırtlakları bir an için susturur ve ezgileriyle bize güneşin dünyasından bir mesaj getirir. Çok eski olduğu için bize yeni görünen bir sestir bu, birleşik ve çoklu bir ses, zıtlıkların büyük bir mucize, şiirsel bir zarafet ve anlamlı bir ilahi uyumla harmanlandığı ruhani, ışıltılı bir ses."*⁴⁰ Dolayısıyla Fevzî ve eserlerini konu edinen hiçbir kalem onu yaralayıcı bir şekilde eleştirmemiştir. Çünkü araştırmacı onun eserlerinde şairin muaheze edileceği bir şeye rast gelmemiştir. Yine Arap edebiyatının pîri (Amîdu'l-Edebi'l-Arabî) olarak kabul edilen Tâhâ Huseyn de Fevzî'nin şiirleri hakkında bir yazı kaleme alarak şaire duyduğu hayranlığı şöyle dile getirmiştir:

*"Fevzî el-Ma'lûf dünyadan hızlı bir şekilde gelip geçmiş, fakat gönüllerde hem tatlı hem acı yankılar bırakmıştır. Onun "Alâ Bisâti'r-Rîh" adlı kasidesini okuduğumda ruhum titredi, kalbim parçalandı. Kasideyi ertesi gün okudum ve dün gördüğümün aynısını belki daha fazlasını bugün gördüm. Dolayısıyla bu genç şairden etkilendiğim kadar başka bir şairden etkilendiğimi hatırlamıyorum."*⁴¹

Fevzî el-Ma'lûf, göçmen olsun mukim olsun kendisinden sonra gelen pek çok Arap şaire örnek olmuştur. Özellikle şark mistisizmi, romantik ve trajik destanlar, uzun öyküsel şiirler yazan şairlerin eserlerinde onun etkisi bariz bir şekilde görülmüştür. Bu etki zamanla zayıflayacak ve yok olacak bir etki de değildir. Zira o şiirlerini, Cibrân'ın *"mürekkeple yazanla kalbinden çektiği kanla yazan bir değildir."* vecizesine sadık kalarak kaleme almıştır.⁴²

³⁸ Kâzım Hatîr, *A'lâmun ve Ruvâdun fi's-Şi'ri'l-'Arabî*, 2.c, Dâru'l-Mektebî'l-Hadîs, Beyrut, 2003, C.I., s.299.

³⁹ el-Mulessim, *a.g.e.*, s. 10.

⁴⁰ en-Nâ'ûrî, *a.g.e.*, s. 438.

⁴¹ el-Mulessim, *a.g.e.*, s. 10, 11.

⁴² Hatîr, *a.g.e.*, s. 299.

4. Şu'letu'l-'Azâb (Istrap Alevi) Şiirinin Tahlili

Fevzî el-Ma'lûf, *Alâ Bisâti-r_Rih* (Uçan Halı Üzerinde) adlı uzun şiirinden sonra ikinci uzun şiiri olan *Şu'letu'l-'Azâb*'ı (Istrap Alevi) kaleme almıştır. Her bir bölümünde 14'er beyit bulunan şiir altı bölümden oluşmaktadır. Şairin Kuzey Mehcer edebiyatçılarından izinden yürüyerek nazmettiği ve yedinci bölümünü tamamlamaya ömrünün vefa etmediği şiiri, son derece derin anlamlar taşıyan ve felsefi görüşlerin ağır bastığı bir içeriğe sahiptir.⁴³ Nitekim Halîl Cibrân, Mihâil Nu'ayme ve İliyyâ Ebû Mâdî gibi Kuzey Mehcer edebiyatçıları, filozoflar gibi kendileri ve çevreleri üzerine derin düşüncelere varmış, ruhun derinlikleriyle, varoluş sorunlarıyla, ölümlülük ve ölümsüzlük meseleleriyle meşgul olmuşlar ve sanatlarıyla bu gizemleri anlamaya, açığa çıkarmaya çalışmışlardır.⁴⁴ Fevzî el-Ma'lûf da aruz vezninin hafif bahrinde kaleme aldığı ve adı geçen edebiyatçıların da zihinlerini meşgul eden soruların cevaplarını aradığı manzumenin her bölümüne belli bir figüre hitap ederek başlamakta ve daha sonra bu figür etrafında esas düşüncesini ortaya koymaktadır. Biçimsel olarak, şiirde tezat, teşhis gibi edebî sanatlar ustalıkla kullanılmakta ve aynı düşünce farklı imgelerle mükerreren tasvir edilmektedir. Şair, sıklıkla doğayla yakından ilişkili metaforlar kullanmakta, böylece şiir, şairle doğa arasında geçen bir diyalog izlenimi vermektedir.⁴⁵ *Şu'letu'l-'Azâb* adlı uzun şiiri oluşturan bölümler şunlardır:

4.1. Luğzu'l-Vücûd (Varoluş Muamması)

Varoluş, şairin nazarında tam bir muammadır. Ona göre insan, bir karanlığın ortasında nereden geldiğini ve nereye gideceğini bilmeden varlık meydanında mütereddit bir vaziyette durmaktadır. Vicdanını rahatlatacak bir şey bulabilmek ve bu büyük "Niçin" sualine cevap verebilmek ümidiyle yüzyıllardır insanlık tarihinden ve beşeri ilimlerin sunduğu öğrenim araçlarının tamamından yardım almak için elini meçhule doğru uzatmakta fakat vicdanını rahatlatacak bir cevap bulamamaktadır.⁴⁶

Şairin benliğine hâkim olan karamsarlık şiirin tamamına rengini vermiştir. Şiire yeni açmış bir çiçek goncasına hitap ederek başlayan şair, bütün güzelliğiyle etrafı güzel kokular yayan çiçeğin, sonbahar gelince yok olup gidecek olmasına hayflanmaktadır. Aslında çiçekle insanın kaderi aynıdır, o da geleceğini inşa etmek için bin bir zahmete katlanmakta ancak hiç beklemediği bir anda ölüm onu alıp götürmektedir. Bu varoluş muamması, insanın yaratılışının hikmeti ve ölümden sonra diriliş mevzuları şairin zihnini

⁴³ Yazıcı, **a.g.e.**, s.294

⁴⁴ Saydah, **a.g.e.**, s.60.

⁴⁵ Akasoy, **a.g.e.**, s.236.

⁴⁶ el-Fâhûrî, **a.g.e.**, s. 544.

bir hayli meşgul etmiştir. Dolayısıyla o da İlyâ Ebû Mâdî'nin *et-Talâsim* şiirinin bir özeti gibi olan ilk bölümde bu soruların cevabını aramıştır.⁴⁷

Nasıl geldik dünyaya ve nereden geldik biz?

Ve hangi âleme döneceğiz?

Var olmadan önce yaşadık mı acaba? Dirilecek miyiz?

Toz toprak olduktan sonra, nerede bilemeyiz.

Fakat bu sorulara tatminkâr bir cevap bulamamış ve bu büyük muamma karşısında aciz kaldığını itiraf etmiştir. Zira şairin el-Ma'arrî'den mülhem tasvir ettiği dünyada iman ile küfür, şüphe ile emin olmak arasında keskin bir mücadele vardır ve insan ebediyen aynı insandır, hayat ise düşünürün muhtelif yönlerini açığa çıkarmaya gayret ettikçe akıntısında boğulduğu bir sırdır.⁴⁸ Bugün ne olacağını kestiremeyenin dün ve yarın hakkında fikir beyan etmesi ne kadar isabetlidir?

Bu, hayatın özüdür, bir sırdır hala,

Ona dair her yargı bozulabilir.

Bugünüm nasıl geçecek, bilemeyen ben,

Dünümü idrak edemediğim gibi,

Yarınımı da izah edemem.⁴⁹

Müteakip beyitlerde şairin, Cibrân'ın "Ruhlar tanrısal bir seviyeye ulaşana dek nesilden nesile geçmektedir." inancından etkilendiği görülmektedir.⁵⁰ Yaşam, nesilden nesle intikal eden bir olgudur. Bedenler değişse de yaşam aynı şekilde akıp gitmektedir. Sonbaharda ölen çiçek, ilkbaharda tekrar dirilmekte, toprağın altında çürüten tohum ise yok olmayıp aksine yenilenmiş bir bedenle nefis ürünlerini insanlara sunmaya devam etmektedir.

Biz doğmadan önce yaşadık, hem de,

Bizim öleceğimiz gibi ölen atalarımızla.

Ve ölüp yok olduktan sonra biz de yaşayacağız,

⁴⁷ el-Ma'lûf, **a.g.e.**, s.73.

⁴⁸ el-Fâhûrî, **a.g.e.**, s. 544.

⁴⁹ el-Ma'lûf, **a.y.**

⁵⁰ Sultan Şimşek, **Amerika'daki Arap Göç Edebiyatında Din Anlayışı**, Türkiye Alim Kitapları, Saarbrücken, Almanya, 2015, s. 138.

Birbirimize devrettiğimiz evrende,

Çocuklarımızla.⁵¹

Toprak altında çürüyen tohumun yok olmayıp ürün vermeye, dolayısıyla yaşamaya devam etmesi gibi, toprak altında çürüyen bedenler de geride bıraktıkları eserlerle yaşamaya devam etmektedir. Bütün bunlar şairin unutulma endişesini bir nebze de olsa gidermekte ve ölümünden sonra torunlarıyla olmasa bile şiiirleriyle yaşamaya devam edeceğini ifade ederek, küçümsediğı ölüme şu şekilde meydan okumaktadır: ⁵²

Ey ölüm! Ebediliğime dokunamazsın,

Dilediğince hükmet, sade sen değilsin hüküm veren.

Nabzımın sahibi olduğun gibi,

Ruhuma sahip olsan da sen.

Ben, şiiirimle var olacağım,

Zamanın şiiirin kıymetini görmezden gelmesine rağmen.

4.2. Fî Heykeli'z-Zikrâ (Hatıraların Mabedinde)

Bu bölümde şair geçmişini konu edinmekte ve öncelikle hatıralarına hitap etmektedir. Dikkat çekici olan, şairin hayatı incelendiğinde o dönemde de zevk ve safa içinde yaşamamış olmasıdır. Her ne kadar o, bugünkü bilincinin oluşmasında geçmişinin kuvvetli etkisi olduğundan bahsetmiş olsa da geçmişinde yaşadığı olumsuz şeylerin olumlulara göre daha fazla olduğu görülmektedir.⁵³ Yine de gurbette sahip olduğu imkânlar onu mesut etmemiş olacak ki, maziyi özlemekte ve tüm acılarına rağmen hatıralarının kendisine dönmesini istemektedir.⁵⁴

Bana geri dönün ey hatıralarım,

Çünkü soldu ve öldü kalbim.

Hayatımın geçmişinde yaşamaktayım,

Bu benim hayatım, hayattan payım.

⁵¹ A.y.

⁵² el-Ma'lûf, a.y.

⁵³ Akasoy, a.g.e., s.227.

⁵⁴ el-Ma'lûf, a.g.e., s.74.

Ma'lûf, bütün gençliğini hüznü, karamsar, kötümser ve ölümü bekleyiş içinde geçirmiştir.⁵⁵ Ânı ve geleceği yok saymış, geçmişin tozlu hatıraları arasına dalmıştır. Şairin zihni, üzerine hatıraların yazılıp silindiği beyaz bir sayfa gibidir. Güzel, çirkin, net ve puslu resimlerin sergilendiği bir galeriyi andıran zihninde şair, geçmişinde yaşadığı hadisleri görmektedir. Geçmişin, azabın ateşiyle kazanmış acı dolu dünyasında, gözyaşları sel gibi akarken tebessüm kendisine yer bulamamakta, neşenin, sevincin insanlardan saklandığı bu ortamda zihinler islenmekte, gönülleri hüznü kaplamaktadır. Bu hüznü deryasında bocalayan şair çareyi kalbine yönelmekte bulmaktadır. Kalbine, yaşlanan gençliğin hevesiyle ve umutsuzluğa direnmeye çalışan umudun çaresizliğiyle seslenmekte ve onda henüz çok ama çok azı açığa çıkmış sevgi ve hoşgörüyü taşıyan kaynakları keşfetmektedir. Kalbinden kendisine karşı daha cömert davranmasını isteyen şair, sanki kalbini içine kapanıklıktan çıkmaya, kendisini de açık ve olumlu bir başlangıçla hayatla yüzleşmeye ve karamsarlık duygusundan kurtulmaya teşvik etmektedir. (10-14 Arası Beyitler)

Kalbim, sen bendensin tamamen,

Keşke bir gün hakkındaki yargım doğru çıksa,

Sende bir hazine var, ondan pek azını verdin,

İyiliğin ısrarını nasıl oldu da görmedin?

Fakirin cömertliği, azla da cömertliktir,

Zengin bol bol da verse bu cömertlik değildir.

4.3. Beyne'l-Mehdi ve'l-Lahd (Beşik ve Mezar Arasında)

Bu üçüncü şiirinde şair, çok daha net bir düşüncüyü ortaya koymaktadır. Gülümseme ve gözyaşı, doğum ve ölüm gibi insan hayatındaki zıt kutupları ele almakta ve duygularının tüm kararsızlığını bu unsurlar üzerine inşa etmektedir. Bu şiirdeki temel çelişki, diğer birçok mistik şiirde olduğu gibi, insanların hayatın eza ve cefasına sevinirken, kendilerini özgürleştirecek olan ölümü bir ceza olarak görmeleri paradoksuna dayanmaktadır.⁵⁶ Dolayısıyla şair doğumu sevinilecek, ölümü ise üzülecek bir olay olarak görmemektedir.⁵⁷

Keşke bilseydim, kime güldüğünüzü,

Dünyaya ağlayarak gelene mi?

⁵⁵ Yazıcı, a.g.e., s.285.

⁵⁶ Akasoy, a.g.e., s.227.

⁵⁷ el-Ma'lûf, a.g.e., s. 75.

Keşke bilseydim, kime ağıladığınızı,

Azık olarak dünyadan keder alıp göçene mi?

Şair, sadece kendisinin değil bütün insanların dünyaya acı çekmek için geldiklerini, bunun hayatın bir kanunu olduğunu, annelerinin doğum acılarıyla beşiğe, sevdiklerinin acılarıyla kabre girdiklerini ifade etmiştir. (5,6. Beyitler) Burada şairin kafasında değişik felsefi düşünceler birbirine karışmıştır, en üstte el-Ma'arrî'nin görüşleri yer almaktadır. Sanki el-Ma'arrî konuşmakta, o da büyük kabinine oturmuş, onun söylediklerini tekrar etmektedir.

Dünya, acı ve ıstırap yeridir. İnsan bitip tükenmek bilmeyen arzularının esiridir ve onu bu esareten sadece ölüm kurtaracaktır. Yaşarken dünyaya sığmayan insana öldüğünde çok daracık bir çukur kâfi gelmektedir. Ölümle yaşam birbirine bitişik olduğuna ve insan istese de istemese de öleceğine göre, fazla kaygılanmaya gerek yoktur. Zira öldüğünde insanın kaybedeceği tek şey sefil bir hayattır. İnsanın sonsuz istekleri çakırdiken gibi hayatını kuşatmıştır. Güle ulaşmak isteyen kişinin bahçesindeki dikenleri temizlemesi nasıl bir zaruret ise mutluluğa erişmek isteyen kimsenin de zihnini ve gönlünü kaplayan bu dikenlerden temizlemesi ve kanaatkâr olması bir zarurettir. (8-12. Beyitler)

Ma'arrî'nin yukarıdaki görüşlerini⁵⁸ dile getirdikten sonra şair, kendisi ortaya çıkmakta ve içinde bulunduğu ruh haline gönderme yaparak, zaten günde bin kere öldüğünü dolayısıyla ölümün kendisi için bir şey ifade etmediğini söylemektedir. (11,13. Beyitler)

Yaşarken günde bin kere ölen,

Küçük görür ölmeyi, bir kere.

Hayatın tamamı yorgunluktur,

Bütün bunlar, Ma'arrî'nin söyledikleri.

4.4. Yevmu Mevlidî (Doğum Günüm)

Bir önceki şiirle arasında içerik bakımından önemli bir fark göze çarpmaktadır. Hikmetli cümlelerle ebedi umutsuzluğa işaret eden önceki şiirin aksine, *Doğum Günüm* şiiri, fikir verici ve harika sahneler sunmakta, daha müspet bir resim ortaya koymaktadır. Bu şiirde tabiat sembollerini yoğun bir şekilde kullanan ve doğduğu günü mistik ve

⁵⁸ el- Ma'arrî'nin görüşleri için غير مجد في ملتي واعتقادي adlı şiirine bakınız.
<https://www.aldiwan.net/poem23625.html> (çevrimiçi 26.08.2024)

mucizevi bir an olarak tasvir eden şair, bahar mevsiminin kucığında çiçeklerin ve reyhanların açtığı Mayıs ayında gözyaşlarıyla hayata merhaba demiştir.

Baharın kucığında, yine böyle bir günde,

Mayıs'ın yirmisi, hayır yirmi birinde.

Bir gül goncasını dünyaya silkeledi,

Karanlık can çekişirken tan yerinde.

Bir gül değil, çocuktan annenin kucığında,

Şafak bir yıldızını unutmuş yanağında,

Saflığın gıdıkladığı gözleriyle,

Boş boş bakmakta çevresine

Şair, duruluğun gözbebeklerini okşadığı, hayâ öpücüğünün simasını kapladığı, aşkın okunu kalbine attığı ve bunun şiirin ilk kıvılcımı olduğunu söylediği bu mükemmel tabloyu, yine hüznün ve gözyaşlarıyla çerçevelemiştir. Bütün bu güzelliklerden mutlu, neşeli bir şarkı yapamamış, aksine karamsarlığın pençesinde kalmaya devam etmiştir. Kaderin insan üzerinde bu kadar etkili olmasından şikâyet etmektedir. Geceyi gündüzden ayırt edemeyen bir çocuk doğmakta, ışığı gördüğünde gayri ihtiyari ağlamakta, fecrin ışıklarının yükselmesiyle çiçeklerin üzerindeki çığ taneciklerinin döküldüğü gibi akıttığı gözyaşlarıyla kendini anlatmaya çalışmaktadır.⁵⁹ Dolayısıyla kendi iradesiyle dünyaya gelmeyen insan, yine kendi iradesi dışında dünyadan göçüp gitmektedir.

4.5. Besemât (Tebessümler)

Manzumenin beşinci şiiri *Besemât* (Tebessümler) da doğal metaforların dilinde devam etmektedir. Kendisi de bir gül goncası olarak dünyaya gelen şair, çocukluğuyla gül arasında bir ilişki kurmaktadır. Bütün masumiyetleriyle dünyanın gam ve kederinden bihaber oynayan, eğlenen ve toplumun neşe kaynağı olan çocuklar gibi, büyüleyici güzelliğiyle açılıp mest eden kokusuyla etrafı neşe saçması beklenen gülün, kuşluk vakti tomurcuğunu açmak yerine ağlamasına, şair bir anlam verememektedir.

Ey gül, kuşluk vakti açsın goncanı,

Nasıl ağlarsın sebepsiz yere?

⁵⁹ el-Ma'lûf, a.g.e., s.76.

Hayatın zorluğu artırmamışken gamını,

Şikâyet etmen, hayret veriyor bizlere.⁶⁰

Müteakip beyitlerde şair, estetik ve duygusal nitelikteki izlenimleri sıralayarak, gülün yaşamı ve doğası hakkında olumlu bir tablo ortaya koymaktadır. Şafak yeryüzünü aydınlatıp ışıklarıyla yeryüzünün somurtkanlığını yok ederken, gül nasıl da ağlamaktadır? Zira o, henüz yolun başındadır ve inişleri çıkışlarıyla hayatı, yeşilliğinde umut için bir gülümseme olan baharı, ışıklarıyla hayat iplerini ören yazı, yalın göğsünü akik rengiyle süsleyen sonbaharı ve gözyaşlarıyla ayaklarını sulayan kışı tanımamıştır.(4-8.Beyitler)

Üslup açısından bakıldığında, şairin birkaç - kısmen orijinal - betimlemeyi başarılı şekilde bir araya getirdiği görülmektedir. Bununla birlikte, şiirde tabiat tasvirlerinin yüzeysel seviyede kaldığı ve *Doğum Günüm'* de olduğu gibi yoğun bir şekilde ele alınmadığı görülmektedir, zira şiirdeki unsurlar tek tek bir sonraki şiirde olumsuzla dönüştürülecek şekilde tasarlanmıştır.⁶¹

4.6. Dumû' (Gözyaşları)

Yukarıdaki tasarılamaya uygun olarak, manzumenin altıncı şiiri olan *Gözyaşları*, bir önceki şiirdeki olumlu havayı, karamsar bir şekilde olumsuzla çevirmiştir. Başlangıçta şair, bir önceki şiirde çiçeğe hitaben yaptığı konuşmaya işaret ederek, o sözleri ruhunun çiçeğe fısıldadığını ve meltem esintisinin bu fısıltıları çiçeğe ulaştırdığını söylemektedir. Ancak çiçek, fısıltı şeklinde ve ıstapla bezenmiş cevabında, şairin de kendisi gibi varoluştan nefret eden biri olduğunu hatırlatmakta (3.Beyit) ve şairin kendisine hitaben yaptığı konuşmada olumlu olarak sıraladığı unsurları tek tek nefyetmektedir. Örneğin, bahar mevsiminde mersin ve baharatlar arasında hasat edilmekten korkmakta, yaz mevsiminin, istemese de sıcaklığıyla goncasını yakmasından endişe etmektedir. Yine yapraklarını sağa sola savurup yeşil rengini sarıya çevirecek olan sonbaharı, ya da kalıntılarını karları üzerinde veya akıntılarında yok edecek olan kışı sevemeyeceğini söylemektedir.(5-8. Beyitler)

Özellikle beşinci ve altıncı şiirlerdeki bu titiz tekrarlar sayesinde, manzume güçlü, sanatsal bir karaktere bürünmüştür. Şair, *Doğum Günüm* şiiri dışındaki bölümlerde ağırlıklı

⁶⁰ A.e., s.77.

⁶¹ Akasoy, a.g.e., s. 228.

olarak hayattan bıktığı izlenimi veren ifadeler kullanmış ve şiirlerinde müspet ve menfi, karamsarlık ve iyimserlik gibi zıt yapıları çok fazla ön plana çıkarmıştır.⁶²

Fevzî el-Ma'lûf, uzun şiiri *Şu 'letu'l-Azâb*'ın yedinci bölümüne de başlamış ancak iki beyit yazdıktan sonra kalemi durmuş, ömrünün baharında hayata gözlerini yummuştur. Hayatı boyunca kendisini terk etmeyen acı ve ıstırapı son defa şöyle diyerek selamlamıştır:⁶³

Gözü yutan ve kalbi yiyip bitiren,

Kan susuzluğunu gideren,

Gözyaşının susuzluğunu söndüren azap, hoş geldin!..

Sonuç

Fevzî el-Ma'lûf'un *Alâ Bisâti'r-Rîh* (Uçan Halı Üzerinde) adlı ilk uzun manzumesinden sonra kaleme aldığı ikinci uzun şiiri *Şu 'letu'l-Azâb*, özünde karamsar bir yapıya sahip olan şairin, daha derin mevzulara kafa yormaya başladığını ortaya koymuştur. Şair bu eserde yaratılışın hikmetini ve evrendeki yaratılış döngüsünü kavramaya çalışmıştır. İnsanın nasıl ve nereden geldiği, nereye gideceği ve toz toprak olduktan sonra nerede ve nasıl dirileceği sorularına cevap aramıştır. Ölümle yaşamın bir madalyonun iki yüzü gibi olduğunu ve her doğanın mutlaka öleceğini söyleyen şair, bu gerçeklik karşısında insanların ihtiraslarının esiri olmalarına bir anlam verememektedir. Sahip olduğu onca imkâna rağmen şaşkıncı şekilde hayattan usanmış olduğu görülen şair, teselliyi insanlardan uzaklaşmakta ve geçmişin hatıralarıyla baş başa kalmakta bulmaktadır. *Doğum Günüm* bölümü hariç, karamsarlığın hâkim olduğu manzumede ölüm teması öne çıkmakta; şair, ölümü üzülecek bir şey olarak değil, aksine insanın ıstıraplardan kurtulmasının bir aracı olarak görmektedir. Ayrıca ölümü, yok oluş değil yenilenmiş bir hayatın başlangıcı olarak nitelemektedir. Toprağa düşen tohumun yok olmayıp yenilenmiş vücuduyla var olmaya devam edeceği gibi, o da eserleriyle var olmaya devam edecektir. Nitekim "*Ey ölüm, ebediliğime dokunamazsın, ben şiirimle var olacağım.*" diyerek ölüme meydan okuyan şairin, ölümünün üzerinden yaklaşık bir asır geçmesine rağmen geride bıraktığı şiirleri beğenilerek okunmakta, kendisi de şiirleriyle var olmaya devam etmektedir.

⁶² A.y.

⁶³ Küçük, a.g.e., s. 162.

Kaynakça

- Abduddâyim, Sâbir **Edebu'l-Mehcer**, 3. Bsk., Dâru'l-Ma'ârif, Mısır.
- Akasoy, Ayşe Anna **Arabische Romantik im Exiel**, Reichert Verlag Wiesbaden, 2002.
- el-Fâhûrî, Hannâ **el-Câmi'u fi Târîhi'l-Edebi'l-'Arabî**, Dâru'l-Cil, Beyrut, 1986.
- Hatîf, Kâzım **A'lâmun ve Ruvvâdun fi'ş-Şi'ri'l-'Arabî**, 2.c, Dâru'l-Mektebi'l-Hadîs, Beyrut, 2003.
- Halîfât, Sabhân "Ebu'l-Alâ el-Ma'arrî", **DİA**, C.X.
- İshakoğlu, Ömer "Arap Göç Edebiyatı Endülüs Grubu Şairlerinde Vatan Özlemi", **İ.Ü. Şarkiyat Mecmuası**, S.23, 2013.
- Küçük, Necmi **Gökyüzünde Bir Kral**, Temmuz Yayınları, İstanbul, 2020.
- el-Ma'lûf, Fevzî **Dîvân-ı Fevzî el-Ma'lûf**, Müessesetu Hindâvî, Kahire, 2012.
- el-Mülessim, el-Bedvî **Şâi'ru't-Tayyâre Fevzî el-Ma'lâf**, Dâru'l-Meârif, Mısır, Ty
- en-Nâ'ûrî, 'Îsâ **Edebu'l-Mehcer**, 3. Baskı, Dâru'l-Ma'ârif, Mısır, 1966.
- er-Râsûkî, Sâlih **eş-Şâ'iru'l-Karevî**, Dârun'nefâis, Beyrut, 1992.
- Saydah, Corc **Edebunâ ve Udebâunâ fi'l-Mehâciri'l-Amrikiyye**, 4. Baskı, Mektebetu's-Sâih, Trablus, 1999.
- Şimşek, Sultan **Amerika'daki Arap Göç Edebiyatında Din Anlayışı**, Türkiye Alim Kitapları, Saarbrücken, Almanya.
- Yazıcı, Hüseyin **Göç Edebiyatı, doğuyu batıya taşıyanlar**, Kaknüs Yayınları, İstanbul.
- "Mehcer Edebiyatı", **DİA**, C. XXVIII.